MAJLÁTH PÜSPÖK LELKI ARCA

Dr. ERŐSS ALFRÉD

ARAD, 1940.
„VASÁRNAP" KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT

MAJLÁTH PÜSPÖK LELKI ARCA

Dr. ERŐSS ALFRÉD

ARAD, 1940.
„VASÁRNAP" KÖNYVKIADÓ VÁLLALAT

Különlenyomat a „Vasárnap"
április—májusi számából.

VASÁRNAP
nyomdai műintézet
Igazgató:
Kulcsár Kálmán

Majláth Gusztáv Károly érsek
1864—1940.

Majláth püspök életében szinte törvényszerű következetességgel domborodnak ki a lelkiélet vonásai, úgy amint azokat a nagy szentek történetéből ismerjük. Az évszámok és egyéb események csak külső foglalatát adják ennek a benső életnek, sőt ha egymagukban tekintenők a keretet: üres és torz képet adnának a valóságról. Emberileg szólva ebben rejlik minden lelkiségnek a tragikuma; magasabb szempontból tekintve azonban ismét az igazi lelkiélet törvényszerű megnyilatkozására ismerünk. A komoly történetkutatás, melyet a magyar szellemi térben leghitelesebben Szekfü Gyula képvisel, lesz hivatva e törvényszerűség metrikája szerint Ardeal (Erdély) püspökének igazi benső világát a jövő számára rekonstruálni.

A foglalatot ismerjük. Majláth püspök életadatait nem kell felsorolnunk. Megkíséreljük azonban a foglalatból kiemelni a tartalmat, az értéket, a drágagyöngyöt. Helyesebben mondva csak rámutatunk ennek a feladatnak fontosságára s szépségére, mert hiszen tudjuk, hogy ma még korán volna a foglalatot elkülöníteni a tartalomtól,

mikor az még patinátlan s az idők ércébe még élő személyek arcának visszfénye esik.

A földi örökség

Majláth püspök gyermekkorát otthon töltötte a családi házban. Ügyetlen nevelője a család volt s így még erősebben gyökereztek meg benne az öröklött vonások, mint a középosztály gyermekében. Az iskolai nevelésnek hatóerői kikerülték fiatal lelkét. Nem ismerte a diákévek iskolás surlódásait, holott ezek csiszolják ki a *természetes* emberismeret alapköveit. Nem ismerte a diákéletre kiható társadalmi osztálykülönbözet kifakadásait. Sem jó cimborák, sem rossz cimborák befolyása alá nem került. Mindez nagyban elősegítette lelki arcának erőteljes, integrális kialakulását. Jellemszilárdság és lelki tisztaság szempontjából ezek a nevelési adottságok döntő befolyásuak, de nem szabad figyelmen kívül hagynunk azokat a veszélyeket sem, melyeknek okozói lehettek. Minden fogyatkozás a nagy püspök életében itt rejti részleges magyarázatát.

Az országbiró Majláth otthon is, főkép a gyermekek előtt, a nagyúr volt. Feltétlen tekintély, akit tisztelettel vettek körül. Erős akarata mindenben megnyilatkozott s fiait is szigorúan, mértékletesen nevelte. Mindenki tudta, hogy előtte az asztalnál nem volt szabad másodszor venni az ételből. Ezt határozatlanságnak bélyegezte. Mindenkinek meg kellett elégednie azzal, amit először vett, de azt el is kellett fogyasztania.

Sokkal nagyobb volt azonban *az édesanya* szerepe a gyermekek nevelésében. Közmondásszerű volt jósága, szeretete, odaadása. Majláth püspök később is emlegette,

hogy egészen az édesanya befolyása alatt állott. Ha most visszatekintünk a Püspök pályafutására, akkor azt látjuk, hogy édesanyján kivül nem is volt igazi jóbarátja. Prohászka lehetett volna, de Prohászka is magános lélek volt s támaszt magának nem keresett.

Az édesanyáról s az ő nagyasszonyi jóságáról legendákat lehetne írni. Nemcsak a gyermek és az ifjú mellett állott őrangyalként, hanem a hivatás, a papi élet s a püspöki gondok idejében is.

Majláth püspök középiskolai tanulmányainak utolsó éveiben kereste fel csak az iskolát. Érettségi után külföldre ment s Strassburgban, Bécsben látogatta a jogi fakultást. Az akkori németes egyetemi diákszövetségek életébe is belekapcsolódott, mulatságaikon is résztvett, sőt kétszer a „szalamander" formalitásait is végigcsinálta, de a sört az asztal alá öntötte. Bécsben szívesen járt szinházba. Unokahugával ép együtt néztek végig egy operettet, mikor távirón közölték vele *az édesapa tragikus halálát.* A hir döntő befolyású volt életére. Rögtön hazautazik Budapestre. Édesanyját imádkozva találja, a fájdalmas rózsafüzér titkait morzsolgatta.

– Ez ad megnyugvást, – mondotta fiának.

Azóta a rózsafüzér ki nem esett anya és fia kezéből. Mint erős lánc kapcsolta össze őket s a fiúi szeretetet természetfölöttivé magasztosította. De szinházba azóta nem lépett soha.

A hivatás

A döbbenetes halálhir adta talán az első rugót, de mint a Püspök maga mondotta, a papi hivatás gondolata nem így fogamzott meg benne. Sokkal mélyebb hatással

volt reá a rózsafüzér az édesanya kezében. A Szűzanya alakja még jobban belevéső dött lelkébe. Többet imádkozott. S a Szűzanya hozta meg neki a legszebb kegyelem ajándékot: a papi hivatást.

– A Szűzanyának tulajdonítom e kegyelmet!

Jelentkezik Simornál s a primás Rómába akarja küldeni. Majláth azonban nem meri egyedül hagyni az özvegy édesanyát s Bécset választja. Be sem fejezhette tanulmányait, a szigorlatokra való előkészület alatt súlyosan megbetegszik s orvosi tanácsra Olaszországba utazik. Édesanyja vele megy. San Remóban időznek. A tengeri levegő jót tesz s csakhamar felgyógyul. Közben tanult meg olaszul s ekkor zarándokol először az Örök városba. Rómában meglátogatja a Collegium Germanikum magyar növendékeit s ha egészsége engedné, szívesen maradna köztük tovább is.

Rövid esztergomi és komáromi papi működés után, főleg Prohászka szorgalmazására, Rómában előkészítik püspöki kinevezését, melyről a Pápa a királlyal meg is egyezik. Ismeretesek azok a diplomáciai sakkhúzások, amellyel a Bánffy-kormány a püspöki kinevezés hatályát csökkenteni igyekezett. De Majláthnak nagyobb pártfogói voltak, hogysem kislátókörű emberek intrikáján elbukjon. Utódlási joggal jön Ardealba (Erdély) s csakhamar ténylegesen is átveszi az ősi egyházmegye kormányzását.

Édesanyja most is vele jön. Az alba-iuliai (Gyulafehérvár) püspöki palota mai napig őrzi a nagyasszony ittlétének emlékét. Ezek voltak a Püspök legboldogabb s legzavartalanabb esztendei. Annál sötétebben érkezett az 1914 esztendő kettős gyászával. A világháború kitörése époly fájdalmas volt a Püspök békeszerető szívének, mint

a jó édesanya halála. Még X. Pius pápa sajátkezű levele sem volt képes egészen megvigasztalni emberi veszteségében. A háború alatt a frontokat is végigjárja s mindenütt felkeresi lelki fiait. Külön fejezetet kellene írnunk arról, amit ő akkor híveiért tett.

A háború után csak folytatódtak a megpróbáltatások és a szenvedések. A püspöknek immár több álmatlan éjszakája volt, mint nyugodalmas. A templom és iskola védelmében éj-nappal dolgozott s közben fáradhatatlan, emberileg megmagyarázhatatlan munkabirással folytatta lelkipásztorációs tevékenységét is. A történelem fogja majd megállapítani s összegezni papi s püspöki működésének nagy érdemeit. Igazi nagyságát azonban csak az örökkévalóság fogja felmérni tudni s akkor a vaknak is meg kell látnia azt a sok-sok ezer lélekvárat, kiket ő mentett meg, ő nevelt fel, saját szívével épített.

Részlet a Fioretti-ből

A nagy püspök mozgalmas életét számtalan apró, legendás epizód szövi át. Ezek a kis mozaikok itt-ott bepillantást adnak az ő lelkébe is. Miként viszi alamizsnáit a szegények kunyhójába, miként ment a várfal tövében nehéz csomaggal szegényeihez, hogyan osztotta meg sajátját velük.

Útközben, ép keresztelő szent János ünnepnapja volt, mise után reggelihez ültünk. Élvezhetetlen volt a kávé. Mindenki elhúzta az arcát. Csak a püspök mosolygott:

— Keresztelő szent János tiszteletére nem árt egy kis önmegtagadás! Más alkalommal, ugyancsak útközben, erős lábfájás kínozza. Kisérőjének kérésére megengedi,

hogy az orvos megvizsgálja. Az orvos kisebbfoku viszértágulást állapít meg. Tekintete a fűzős, keskenysarkú püspöki cipőkre esik.

– Kegyelmes Atyám, széles, lapossarkú cipőt kell viselnie, abban könnyebb volna a járás.

– Pedig ezek az édesanyám cipői voltak. Kegyeletből hordom...

Hozzátehette volna: – szegénységből.

Háboru után ruhára úgymond nem költött semmit. Püspöki ornátusa is már kopottas volt s violaszine kezdett szürkülni. A *feraiolo* is már egészen sötét volt. Legtöbbször a pápai udvarban használta. Akkor is úgy vitte magával becsomagolva s csak a pápai előszobában vette föl, hogy ne kopjék hiába.

* * *

Sok-sok vonást idézhetnénk életéből, melyek mind azt igazolják, hogy a papi hivatás mennyire áthatotta lelkületét. Cselekedeteinek irányát a lelkek ügye szabta meg s legszebb megnyilatkozásaiban elsősorban a *papra* ismerünk benne s nem a grófra, nem a főúrra, nem az országbiró fiára. A vezető szólam életében mindinkább természetfölöttivé nőtt; szándékainak titkos rugója nem a vér, nem a hajlam, nem a nevelés, hanem az isteni malaszt volt. Nem a természet uralkodott benne, hanem a kegyelem.

A gazdag földi örökséget még gazdagabb égi örökség hatotta át: a krisztusi hivatás apostoli karizmája.

A krisztusi örökség

Összegezvén mindazokat az adottságokat, melyeket Majláth püspök hazulról hozott s a vérség, a származás, a

nevelés, a sors kezén keresztül vett, úgy meg kell állapítanunk, hogy ez az örökség-anyag sok jó mellett nem egy sötét vonást is tartalmaz. Az előkelő nevelés finomsága, nemessége, fölényessége gyakran csillant meg a Püspök életében s egész lelkiségének alapját képezte az a szilárd, erős és jóságos jellem, melyet a szülői házban alakított ki magában. De a sötét vonásokat is nem egyszer érezteti.

Minden nagyúri nevelésnek egyik árnyoldala volt a bőséges időkben, hogy *könnyelmű*vé tette az egyént. Majláth püspökről egy percig sem mernők mondani, hogy könnyelmű lett volna, de ugyanúgy mint szent Alajos, nem tudott bánni a pénzzel. Ha szent Alajos diákkori számláit végigböngésszük, nem tudjuk elképzelni, hogyan költekezhetett annyit az ifjú. De ha firenzei főrangú társainak számláival összevetjük, akkor látjuk, hogy nem egyéni, hanem osztálytünettel állunk szemben.

A másik nevelési osztályhiány az *emberismeret* fogyatékossága volt. Értem itt pusztán a természetes emberismeretet, azt az ősmagyar óvatos, körültekintő politikumot, melyet Szekfű Gyula megállapítása szerint, vezető osztályunk az utolsó nemzedékek alatt csaknem egészen elveszített.

Két sötét vonásra mutatunk rá, családi örökségre. Mindkettő nevelés munkájával áthidalható lett volna s nem kis részt azokat terheli a felelősség e fogyatkozásokért, akik Majláth püspök előljárói voltak kispap korában. Mert Majláth püspökben nem hiányzott a nevelhetőség, sem az erős akarat s ahol ő maga fogott önműveléséhez, a kegyelem segítségével csodákat alkotott lelkében. A fenti két fogyatkozást is azért említjük, hogy lelki

arcának e két sötétedő vonása körül annál markánsabban tudjuk csoportosítani jellemvonásait, erényeit, nagyságának megnyilatkozásait.

Nem egyszer hallottuk tekintélyes helyről, hogy Majláth püspök emberismerete csodálatra méltó. Valóban! Lelki életének minden energiájával pótolta azt a természetes hiányt, melyet örökségből hozott, s ha nem is tudott soha „körmönfont politikusa" lenni az emberismeretnek, de természetfölötti módon tudott a lelkekbe látni, belőlük olvasni s reájuk hatni. Talán századok óta nem volt senki, aki úgy meg tudta volna nyitni az emberek szívét, mint Majláth püspök. Az egész egyházmegyében sőt majdnem egész Európában ezer és ezer gyóntatószék tudna beszélni azokról az áldásos lélekmegnyilásokról s ujjászületésekről, melyek a kegyelem világában összehasonlíthatatlanul nagyobb értéket képviselnek, mint földön összehalmozott alapítványok és milliók.

A léleknyitogató

Mikor Majláth püspök végigutazott az egyházmegyén, mindenütt felkereste azokat, akikről tudta, hogy lelki restanciában vannak Isten előtt. Büszkén mondotta el egyszer meghitt körben, hogy évek hosszú munkája után sok helyen elérte azt, hogy az ilyenek nemcsak meggyónták nála, hanem idővel rendes gyónókká váltak. Egész lelki virágzást indított meg így az egyházmegyében.

Ma mindenki csodálkozik azon, hogyan birta a püspök azt a rengeteg munkát s a minden szabad percét lekötő gyóntatást. Aki csak egyszer ült a gyóntatószékben, az tudja, milyen fárasztó, idegkinzó munka az. Majláth püs-

pök pedig minden orvosi filalom ellen határozottan állította:

– Ha fáradt vagyok, ha adminisztrációs terhek nyomják vállamat: egy óra gyóntatás és felfrissülök újra. Ha úgy egy lelket meg tudok tisztítani, magam is megfiatalodom!

Még X. Pius felhatalmazta s XI. Pius később megújította az engedélyt, hogy a biborosok jogával élve bárhol, bármely országban s egyházmegyében gyóntathasson. Püspökatyánk ki is használta e felhatalmazást. Az olasz-horvát határon, vagy a Brenneren, mig az útleveleket s podgyászokat vizsgálták, ő kezdett lelki vámvizsgálathoz s többnyire elmaraszfalta, illetve ő gyóntatta meg a vámosokat. 1931, vagy 1932-ben történt, hogy a gyóntatás miatt csak tíz perc késéssel indulhatott a vonat – az égiek örömére!

Egy alkalommal megfigyelték a germanikusok Rómában, hogy betért imádkozni az Al-Gesú templomba. Közben odamegy hozzá egy olasz s ime néhány perc mulva mindketten megindulnak a gyóntatószék felé. A püspök beül a gyóntatószékbe s csakhamar egész sor áll körülötte.

Máskor a Vatikánba ment reggel korán, hogy Szent Péter bazilikájában mutassa be a Szentmisét. Délben fél egykor pedig a Szentatya várta kihallgatásra. De a nyolc óra felé végződő mise után a püspök gyónókat talál s megkezdődik a gyóntatás. Kisérete délben türelmetlenül várta a pápai előszobába, ahova utolsó percben érkezett. De sugárzott az arca: egy egész zarándokcsoportot gyóntatott meg!

Egy ideig a svájci gárdának is gyóntatója volt s igyekezett őket komolyabb lelkiéletre vezetni.

– Úgy gondoltam, – mondotta egyszer a gárdalelkésznek, – hogy akik itt élnek a Szentatya közelében s itt teljesítenek szolgálatot: azoknak szentebbül, szebbül kell élniök. Úgy szeretném, ha az a néhány év, amit a Vatikánban töltenek „tartalmas" lenne számukra és kegyelemmel teljes. Hogy aztán otthon, mikor visszatérnek, kitűnjenek a többiek közül.

Lassan mutatkozott is a jó hatás. A gárda kemény katonái ma nemcsak gyakrabban járulnak a Szentségekhez, de minden esztendőben közös lelkigyakorlatokon is vesznek részt.

Egyik gyergyói faluban az asztalost sehogysem lehetett bűnbánatra vezetni. Talán a plébános élete is hibás volt ebben. Püspökjáráskor nem akart a Kegyelmes Úrnál megjelenni. Erre a püspök felkereste lakásán s hivatalos látogatást tett az egyszerű asztaloscsaládnál.

– Elvárom, hogy visszaadja a látogatást.

Nem is maradt el!

Ilyen és hasonló epizódot ezerszámra gyűjthetünk össze a nagy püspök életéből. Mikor együtt olvastuk egy alkalommal Vianney szent János életrajzát s ott szakasztott mását találtuk ezeknek a történeteknek, a püspök mosolyogva megjegyezte:

– Az arsi plébános, most látom, már az én „huncutságaimat" gyakorolta. Különösen a gyóntatásban. Úgy tett, mint én. Aki nem akart, azt nem gyóntatta meg... Egy kicsit megmacerálta, megdögönyözte őket, amíg akartak.

Valóban, csakis ezzel a mértékkel, melyet a szentek

életéből veszünk, ítélhetjük meg jogosan és igazságosan a nagy Püspök tevékenységét. Krisztusi örökség, igazi *karizma* volt az, ahogy a szívekhez nyúlt s napsugarat, életet, kegyelmet sugárzott beléjük. Százezrekre megy azoknak a száma, akiknek ő hozott lelki békét s akiket visszavezetett Istenhez.

A lelkiélet műhelytitkaiból

Minden lelki nagyság alapja az önismeret. Majláth püspök számot vetett saját természetével, öröklött, vagy szerzett gyengéivel. Ép abban kell benső nagyságának egyik hamisítatlan vonását meglátnunk, hogy igenis tudatában volt rossz hajlamainak s ép oly tudatosan törekedett megtisztítani s megnemesíteni azokat.

„Nem mondunk ismeretlen titkot azzal, – írja Márton püspök, hogy az országbíró fiának erős, egyéni akarata volt." Talán apai örökség volt benne ez a vonás s maga is bevallotta, hogy a gőg, a büszkeség, az önakarat ellen kellett legtöbbet küzdenie lelki életében.

– Hogyan? – kérdezik csodálkozva, akik őt ismerték. Hisz megnyilatkozásaiban oly szerény, oly egyszerű volt, hogy ennek nyomát sem találtuk. Annyira mestere s ura volt magának s oly akaraterővel dolgozott jellemén, hogy teljes sikerrel tudta megnemesíteni természetét. Csak ő maga érezte s legbensőbb munkatársai vehették észre olykor az ősvadóc pillanatnyi kilobbanásait, – azt is inkább betegsége idejében.

Ilyenkor mindig felvette a szentmisébe az *alázatosság kegyelméért* szóló gyönyörű egyházi imát: *Ad postulandam humilitatem* (27). Lelki fiait is különösen erre oktatta:

– Légy szerény fiacskám. Inkább ügyetlennek mondjanak, mint pökhendinek.

– Mindig azt kell gondolnunk, hogy mindenki jobb nálam. Akkor sohasem csalódunk. Énnekem csak jó emberekkel van dolgom!

– Ápoljuk a kritizáló szellemet, *de befelé*!

Ezt a szigorú önkritikát szüntelen gyakorolta magával szemben. Nagy tevékenysége s munkássága nem elismerést keresett, hanem segíteni akart, jót cselekedni, szeretni. Valóban a *zelus Domini* hajtotta szívét. Mondotta is nem egyszer:

– Érezzük bensőleg, hogy minden, amit teszünk, nem magunk emelésére, hanem Isten dicsőségére és a lelkek üdvösségére történik. Ez a tudat megnyugtat és biztosít.

Hány apostoli léleknek lett a püspök, egyházmegyéjében s azon kívül, útmutatója, lelki irányítója e jótanácsaival. Kezembe akadt nemrég a svájci Egyházi Lapok szerkesztőjének egy levele. Többek közt így ír Rómában időző társának: „Nagyon szívesen látogattam Friburgban Canisius szent Péter sirját. Emberileg szólva a nagy szentnek meglehetősen vidékies lehetett Friburgban meghuzódnia, miután az egész Német Birodalomban oly nagyszabású tevékenységet fejtett ki. De ilyenkor eszembe jutnak Majláth püspök szavai: *A lélek mindenütt lélek s mi végeredményben méltatlanok arra, hogy a legutolsó helyen is szolgáljunk neki.*"

Utolsó éveiben a betegség súlya alatt s a kor terheitől megroppanva olykor erről, vagy arról megfeledkezett a püspök. De az alázatról akkor sem! Hisz bámulatos volt mindig kitünő emlékezőtehetsége. Kivülről tudta száz

és száz lelki gyermekének nemcsak nevét, helyzetét, lakhelyét, de pontos címét, utcanevet s házszámot. Nem egyszer láttuk, hogy egyik levelet a másik után írta s cimezte, anélkül, hogy utána kellett volna néznie, vagy mástól megkérdeznie a címet. Egy alkalommal, mikor nem jutott eszébe egy cím, fejét rázva mondotta:

— Már feledünk, már feledünk. De úgy jó. Tartsanak tudatlannak. Néri szent Fülöp csak félarcát beretválta, hogy kinevessék.

A nagy embereknek néha szükségük van arra, hogy megalázzák.

„Nem vagyok szónok!"

Majláth püspök nemcsak négyszemközt tudott az emberek szívéhez szólani, hanem kisebb, vagy nagyobb közönség előtt mondott beszédeiben is. Alázatosan „fecsegéseknek" nevezte el ezeket a beszédeket, melyek felépítésben s kivitelben nem a bossuet-i retorika szabályait követték, hanem a parabolázó hegyibeszéd egyszerű, meleg hangján sugározták be a lélekbe az Istenország igazságait.

Lacordaire, a párisi Notre-Dame hires szónoka mondotta egyizben: „engem meghallgatnak s hazamennek; az arsi plébánost meghallgatják s meggyónnak". Valóban, ha vianney szent János néhány fönnmaradt jegyzetét olvassuk, sokban hasonlónak találjuk Majláth püspök „fecsegéseivel". Egyik sem volt szónok a szó közönséges értelmében. A szónoklásművészet két alapkelléke: erős hang és nagy tudás, mindkettőnél hiányzott. Igaz, más és más értelemben. Majláth püspök nem volt gyenge tanuló, mint az arsi szent. Kiváló tanuló volt s ha a tudomány-

nak szentelte volna életét, bizonyára maradandót alkotott volna ezen a téren is. Az életkörülmények azonban nem engedték mélyebb tanulmányok folytatásához jutni. Felsőbb tanulmányait az egyetemen végezte ugyan, de a bécsi egyetem hittudományi fakultása az utolsó évtizedekben nem állott magas színvonalon. Keleti nyelvekre s egyéb segédtárgyakra nagy gondot fordítottak, a patristikus tudományág virágzott, de a tulajdonképeni gerinctárgyak (dogmatika, morális, exegesis) kellő bölcseleti alapozás hiányában elég mostoha sorsban részesültek. Maga a bécsi biboros panaszkodott erről Majláth püspöknek. Aztán a betegség, majd az adminisztrációs gondok nem engedtek időt a püspöknek tudományos továbbképzésre.

De az önművelés munkája nem maradt abba. A püspök eltanulta a szentektől, miként kell pótolnia a hiányokat s a hajnali elmélkedés, mindennapi lelkiolvasmány, gyakori imádság mély lelki tudással gazdagították szellemét. Az igaz *scientia sanctorum* töltötte el s nem egyszer csodálták egyetemi tanárok s más szaktudósok, hogy kényes és nehéz teológiai kérdésekben is mindig megtalálta a helyes kifejezésmódot s a legjobb utat.

Hangját is kitűnően tudta kormányozni. Sohasem vettük észre, hogy féltüdővel beszél s gyulladásos torokkal. Az akusztika és a hangképzés szabályait íratlanul ismerte s nem egyszer megtörtént, hogy nagy templomban jobban meg lehetett érteni, mint hatalmas és dörgő hangú szónokok beszédét.

Nemcsak érthető volt a hangja, hanem ihletszerűen áthatotta az egyszerű és mesterkéletlen krisztusi kenet. Csak mikor nagyon fáradt volt s beteg, akkor tompult el

valamelyest ez a csodálatos hatóerő. Akik csak ilyenkor hallották, azok nem tudnak fogalmat alkotni maguknak az ő léleknyitogató hatalmáról.

Pauper et dives

Római tartózkodásakor mindig felkereste X. Pius pápa sírját a vatikáni grottákban. Ott misézett a sír mellett felállított egyszerű fehér márványoltáron. Mikor lekísértük a pápasírhoz, mindig figyelmeztette környezetét:

— Olvassátok el a sírfeliratot. Tartalmas két szó van oda a márványkoporsóba bevésve: „Pauper et dives" — szegény és gazdag volt. Szegényül élt s a földi gazdagságra nem áhítozott. De gazdag volt lélekben, jóságban, szeretetben s bőkezüen osztotta másoknak.

Majláth püspök benső arcát is ez a két vonás jellemzi. Sok alapítványt tett. Határon innen és túl sok egyházi intézmény köszöni neki részben, vagy egészben fönnállását és alapítását. Gimnáziumok, templomok, konviktusok, kolostorok hirdethetnék nevét. Az alba-iuliai (Gyulafehérvár) székesegyház restaurálását is megkezdette, az elhanyagolt püspöki szőlőket ismét termékennyé változtatta át, stb. stb. Nagy adakozó munkájában azonban megakasztotta a közbejött világégés, a háboru őt is szegénnyé tette. De szegénységében sem szünt meg bőkezü és adakozó lenni. Ha szemére vetették s fájdalmat okoztak neki, csöndesen csak annyit mondott meghittjeinek:

— A szentek életében azt olvastam, hogy mindenüket odaadták a szegényeknek. Én is úgy cselekedtem, nem tagadom.

S bármit mondjanak földiesen gondolkozó kritikusai,

Majláth püspök nagyobb és tisztább volt az ő „könnyelmü adakozásában", mint ők számító szűkmarkuságukban. E pontban sohasem fogják megérteni a szenteket azok, akik anyagiasan gondolkoznak s a lélek feltétlen primátusát a gyakorlatban nem ismerik. Claudel írja egyik példabeszédében, hogy „megremeg a por, ahova Krisztus lába lép". A szentek útjai s cselekedetei mindig megbotránkoztatták a szűklátókörüeket: *animalis autem homo non percipit ea quae sunt spiritus Dei* (2. Kor. 2, 14).

A modern élet elkereszténytelenségének, a napról-napra növekvő nemzetiségi, társadalmi s osztálygyűlöletnek legigazibb magyarázata ép az, hogy kiveszőben van az igazi krisztusi szeretet és önzetlenség. Pedig e két fogalom egy. Az evangélium tanítása szerint a *Caritas* nem egyéb, mint az *önzetlen szeretet* (amor ininteressatus) s mindaddig, mig a keresztény papság és hívek nem fogják maradéktalanul megvalósítani ezt a szeretetet, addig sem népi, sem társadalmi fellendülés nem lesz lehetséges; addig nem érdemeljük meg Isten áldását sem munkánkra, sem vetésünkre, sem jövőnkre.

Az önzetlen szeretet pedig nem azt jelenti, hogy feleslegünkből juttatunk másoknak, hanem magunktól vonjuk el a szükségest, hogy a szegényebbeken segíthessünk. Azért mondja már a *Constitutio Apostolica*: „Akinek nincs egyebe, az bőjtöljön s amit így magától vont el, azt adja a szegényeknek" (5, 1). Természetes, hogy ebben az önzetlen szeretetben, az irgalmasság cselekedeteinek gyakorlásában a *pásztornak* kell előljárnia jópéldával. Majláth püspök tiszta lelkiismerettel léphetett az Örök Biró elé, az ő lelkét e téren nem terheli mulasztás.

Bertram biboros írja a hildesheimi püspökség mo-

nografiájában, hogy az igazi pap sírfeliratának a következőt kell tartalmaznia: *„sua pauperibus tribuit"* (mindenét a szegényeknek tulajdonította). Majláth püspök sírjára sem találhatnánk méltóbb szöveget.

A farizeus és a szent

A katolikus Egyház közel kétezer esztendő óta szünet nélkül tanítja, hogy a keresztény tökéletesség lényege *a szeretet!* Minden emberi nagyság és életszentség fokmérője a szeretet. Így tanította az Úr Jézus az evangéliumban, így szent Pál apostol leveleiben, így első szent Kelemen pápa, szent Ágoston, szent Tamás, az egész skolasztika s a modern hittudomány. Ezt tanították legbeszédesebben *életükkel* a szentek. Majláth püspök is ezt tanította, ezt hirdette szívével szünetlenül.

Ezt nem fogják sohasem megérteni a farizeusok. A szent ellentéte nem a bűnös, hanem a farizeus. A bűnös megbánja bűnét és megtér. De a farizeus szépítgeti, mentegeti s „igazolja" bűneit, de nem tér meg. A farizeus *nem befelé* gyakorolja a kritikát, hanem másokat bírál, másokban keresi a szálkát, másokat vádol s árul be, mindent a maga szűk méreteivel kataszterez. A farizeus a legtöbb kifogásolni-valót következésszerűleg a szentben fogja találni.

Majláth püspök nagy türelemmel viselte mindazokat a támadásokat, melyeket szeretetéért kellett elviselnie. Nem egyszer, mikor túláradó szeretetében valamilyen jelentéktelen formalitáson túltette magát, mosolyogva meg is jegyezte: legalább lesz miről beszéljenek...

Emlékszem, egyszer magam is egy ilyen kicsinységért

igazságtalan voltam hozzája. Nem korholt meg, csak egy kis idő mulva, szinte észrevétlenül beleszőtte a beszélgetésbe ezt a mondatot:

– Holnap X. Pius sirjánál lesz a szentmise. Sohasem felejtem el az ő alakját. Bizonyára szent volt, mert nagyon tudott szeretni.

De nem akármilyen szeretet volt az, melyet hirdetett. A keresztény életszentség csak a tiszta, önzetlen, természetfölötti szeretetet pártolja. Semmit sem kerül úgy, mint az érzelgős, gyenge, változékony „szeretetet". A krisztusi szeretet férfias, erős szeretet. Tud áldozatokat hozni s épp akkor a legnagyobb, mikor életét adja övéiért.

Egyik kedvenc imája volt a püspöknek a mise-utáni Bonaventura imádság. „Járd át, édes Uram, Jézus, lelkem legmélyét szeretetednek édes és üdvöthozó sebével, az apostoli igaz, tiszta és szent szeretet tüzével, hogy átízzon lelkem és alkalmas legyen egyedül Téged szeretni, egyedül utánad vágyódni, egyedül Téged kivánni. . ." Mikor ezt az imát mondotta Majláth püspök, nem egyszer túlcsordult szíve s hangosan felsóhajtott:

– Szeretet. Ez kell nekünk. Mindig nagyobb szeretet. *Vera serenaque et apostolica sanctissima caritas.* Mindent Isten nagyobb dicsőségére: *omnia operetur in laudem et gloriam nominis Tui.* Alázatosan szeretni: *cum humilitate.* Okosan szeretni: *cum discretione.* Mert van oktalan szeretet is, az többet árt, mint használ. Átérzéssel: *cum dilectione et affectu.* Szeretet, szeretet! Érezzük azt, hogy szeretjük Jézust.

Majláth püspök jósága és emberszeretete összefonódott az ő nagy istenszeretetével. Istenért szerette a lelkeket s a lelkekben Istent és az Ő kegyelmi szépségét kereste.

Ezért akarta mindenkiben a kegyelmi életet ápolni s annak bűnforlaszait a bűnbánat szentségének erejével szétrobbantani. Ez a legszebb papi küldetés. A püspök ebben is elől akart járni nyája élén.

A nagyság titka

Miben állott tulajdonkép Majláth püspök nagysága? Történeti küldetése volt népünkhöz. Bele kell mélyednünk a történelembe és mikor annak levegője hatni kezd lelkünkre, akkor mindjobban felvilágosodik előttünk az a korszakalkotó reform-munka, melyet Majláth püspök végzett. *Erat vir missus a Deo.*

Mikor a kezdő nyár délvidéki hőségéből menekülő utast a római Campagnából Tirolba röpíti a vonat, ujjongva köszönti a hűvös, kristálytiszta havasi levegőt. De a tiroli paraszt mindebből az örömből nem érez semmit, mert nem ismeri a rekkenő hőséget, a sciroccót, melyből utasa menekül. Majláth püspök életművét is azok tudják leginkább felmérni és megbecsülni, akik tudják: milyen más volt, milyen lélekrekkenő a légkör itt az Olt és Maros közében azelőtt.

A mult század társadalmilag, politikailag is a felbomlás jeleit mutatta, olyannyira, hogy sokan az európai műveltség teljes elmerülését, nyugat alkonyát látták beteljesülni. Minden bomlási folyamat végső oka pedig az *erkölcsi* romlás volt, mellyel a felvilágosodás bölcselete, államraisonja, természettudománybeli materializmusa fertőzte a lelkeket. A romantika volt az első lelkes, hangos, de gyönge reakció, melyet felváltott az annál csöndesebb, rejtettebb, de mélyreható ellenáramlat a katolikus hittudomány és az ujratalált skolasztikus bölcselet szentélyei-

ből. Nem fejthetjük itt ki bővebben azt a lassu, de eredményes *erkölcsi* újraébredést, mely ilymódon egész nyugaton megindult s a mai napig emelkedőben folytatja útját. Newman, Steinhubar, Mercier biborosok, Möhler, Franzelin, Scheeben teológusok, Lacordaire és Prohászka mint szónokok voltak e mozgalom szellemi vezérei. Ebbe a nagy áramlatba állott be *tudatosan* a fiatal Majláth és Esztergomban, Komáromban, majd országos területen e lelki renaissance vezércsoportjába emelkedett. Erdélybe is ő hozta a lelkiség irányát, ő indította meg újra és hathatósan a vallásos életet.

Minálunk a Püspök kinevezésekor, az egykori krónikás feljegyzése szerint, a hitéletben Gyergyó vezetett. Ennek a kerületnek volt legjobb papsága s így inkább tudott ellenállni az erkölcstelen kor rossz hatásainak. Különben még a székelyföldön is szomorú vallási állapot uralkodott. Jellemzésül elég egy-két vonást felemlíteni, bár nem szivesen tesszük. Fáj az embernek visszagondolni azokra a sötét képekre, melyek nagyrészt a modern nyomoruságnak is okozói voltak. — Szentségekhez ritkán járultak a hívek. Voltak plébániák, ahol gyóntatószéket nem lehetett találni. Nem egy helyt a templomban szentbeszédet nem mondott a pap. (Lásd körlevél 1903, VII). A templom sokszor nemcsak üres volt, hanem elhanyagolt, piszkos. Lelkigyakorlatok, missziók ritkaságszámba mentek. Az akkori virágzó egyetemi élet mellett alig lehetett 80 ifjút összetoborozni a kolozsvári egyetemi templomba, mikor ott Prohászka beszélt. Mikor a kolozsvári Mária-kegykép kétszáz esztendős jubileumát ünnepelték (1899) és a püspök körmenetet, ünnepélyt kivánt rendezni, mindenki le akarta beszélni, mert úgysem si-

kerül. Hogy mégis sikerült, az elsősorban a püspök érdeme. A történész fel is jegyezte róla: „Nagyon finom érzék, mély lélek és nagy szív. Más tán fiaskót vallott volna a mai csodát nem hivő csuda világban". De a püspök nagy hite kisugárzott egész környezetére, egész egyházmegyéjére. Felolvasztotta a mesterségesen lerakódott betűg kérget a szívekről és pezsgő hitéletet teremtett mindenütt.

A püspök rögtön hivatala átvételekor az eke szarvára tette kezét. Negyven esztendőn át visszanézés nélkül szántotta, termékenyítette a magyar parlagot. Első naptól kezdve járta az egyházmegyét s mindenütt meg akarja ismerni a bajokat, mindenütt személyesen akar segíteni. Először papságát gyűjti maga köré, mert tudja: amilyen a papja, olyan a nép. Lelkigyakorlatra gyűjti maga köré s már első pásztorlevelében e meghivó sorokat intézi hozzájuk: „Úgy tekintsetek, mint testvéreteket és barátotokat, akinek háza és szíve mindig nyitva van számotokra".

Aztán az ifjúságot veszi pasztorációba, a családokat, az egész egyházmegyét, s mindenütt új lelkiség magvát veti be, új hitélet tavaszát készíti elő. A sok méltató hangból csak egyet idézek. Gróf Bethlen Györgyné irja Majláth érsekről: „Ha van ma élő katolicizmus Ardeal-ban (Erdélyben), az az ő érdeme. A fiatal nemzedék el sem tudja képzelni, mily üresek voltak a templomok, akkor mikor ő megkezdte itt apostoli munkáját. Lassan de biztosan, szeliden és szeretettel küzdött a közöny ellen és ha utolsó éveiben rámutatott valaki az elért eredményekre, szeliden legyintett: „még nagyon sok a tennivaló," vagy: „jó emberek imádsága segített".

Egyedül

Két fénykép fekszik előttem. Mindakettő 1930-ban készült, egy napon, szinte egyidőben. A püspök ünnepi szentmisét mutatott be s utána a kertben egy fiatal passau-i pap lefényképezte. Az első képen az egész segédlettel, a másik képen pedig a püspököt egyedül. Nézem a két képet. Az elsőn a püspök papok- és kispapoktól körülvéve csupa napsugár, arca fény és derű. A másik képen, ahol egyedül áll: arca komor és sötét.

Ilyen volt a püspök belső arca is. Csak akkor volt elemében, csak akkor derült fel, ha körülvették, ha emberek voltak közelében. Mély *szociális vonás* ez a püspök lelkületében, melynek természetes alapjai a neveléshez és fizikumába nyúlnak vissza. Gyermekkorától fogva mindig közösségben volt, életének úgymond minden mozzanata a nyilvánosság előtt folyt le, megszokta, hogy mindent úgy cselekedjen, hogy azt bárki láthassa, mindenki csak épülhessen rajta. De fizikai karaktere is teljesen szociális volt, ezért nem tudták megérteni sokszor ellentétes karakterű aszthénikus típusok. Nem volt abban semmi póz és semmi keresettség, ahogy a püspök még lelkiéletét is takargatás nélkül élte, akár imádkozott, akár a szeretetet gyakorolta. Betegségében sem tudott egy percig sem egyedül maradni. Nem beszélt magáról, soha egy szóval sem panaszkodott szenvedéséről, de szerette, ha vannak körülötte, ha hangukat hallja, szívüket érzi. Semmi rejteni valója nem volt soha. Forrásvizként tisztán, frissen, átlátszóan csillant meg előttünk életének minden mozzanata. Róla, úgymond, *mindent* tudunk.

Annál tragikusabb az ő nagy lelkének életében, hogy nem tudott megértő társra és munkatársakra találni, akik őt is a lelkiekben támogatták volna s reformmunkájának keresztülvitelében segítették volna. „A püspök úr mindent maga intéz", — jegyzi föl róla már 1899 június 9-én a krónikás. Személyesen pásztorálta majdnem az egész egyházmegyét, majdnem minden hívét ismerte, de csak ritkán talált olyan munkatársakra, akik e nagy munka terhét átvették volna vállairól. Pedig ép szociális természeténél fogva éhezte a tanácsot, nálánál magasabbak irányítását és lelkesítését. Ez is egyik oka, miért utazott oly sokat s keresett külföldön, főleg Rómában baráti megértést és útmutatást.

Még 1899 őszén írja egy székely pap Majláthról: „Nem érdektelen megjegyezni, hogy a püspök úr hatása a központi papságra rendkivüli... Idejövetele előtt megfordítva volt. De igaza van Imecs kanonoknak, hogy a püspök úr *Igen előre megy és nem lankad* s mi nem érünk a nyomába. Ez baj, mert intézkedéseinek ő a központja, szive lelke, jó volna, ha azok meggyökereznének, mert különben vele és általa áll és fennmarad minden, nélküle összeomlik az egész".

Borromei szent Károly, vagy szalézi szent Ferenc nagyságát egyrészt ép abban tudjuk, hogy nagy lelkek közelében éltek és reformterveik keresztülvitelét ma is fennálló intézmények biztosítják. Majláth püspök azonban *egyedül* állott. A hitélet fellendítésében egy bizonyos magaslatig talált kisérőket és munkatársakat, ott azok megállapodtak s velük, miattuk sokszor a püspök is vesztegelni volt kénytelen. De a lelki-életben is hiányzott az a

lelkivezető, aki felszárnyaló lelkét tovább tudta volna emelni.

Ennek a tragikumnak súlyát megérezte a püspök. Tett is kísérleteket a súly emelésére s tanítványainak hivatása a még mindig megoldásra váró feladatot teljesíteni.

Templom építés

Majláth püspök hatása az *egyesekre* nagy és áldásos volt. Az egyeseknek, a Majláth-nemzedéknek kell most a *közösség* számára is biztosítani és értékesíteni e hatásokat. Majláth püspök, mint nagy léleképítő, reánkhagyta annak a hatalmas lelki templomnak a tervrajzát, melyet felépíteni már nem tudott. Rajtunk a sor, hogy a rajz alapján befejezzük az alkotást.

Legyen azért itt szabad kitérnünk erre a tervre is, mert hisz ez is hozzátartozik a püspök lelki képéhez, mint művészhez a mű.

Három pontba foglalhatjuk az építőmunka főbb irányait:

1. A püspök által megindult lelki mozgalom továbbemelésére, sőt sokhelyt már puszta megmentésére is hiányzanak azok a *lelki központok*, amelyek bárhol évszázadok óta hivatott tűzhelyei és mentsvárai a krisztusi tökéletességnek. Értjük itt a kontemplatív szerzeteket.

A püspök is gondolt erre. Utolsó római utazásai alkalmával tett is kísérletet új szerzetrend betelepítésére. Viszonyainkat tekintve legalkalmasabb volna erre a Bencésrend, természetesen nem annak tanító-ága, hanem szigorú kontemplatív irányzata. Ezer év előtt is ők voltak a magyar lelkiség vezérei és felvirágoztatói. Székelyföldön

nagyon jól el tudna helyezkedni a földmiveléssel foglalkozó trapista rend. Városhelyt pedig a sarútlan kármeliták találnának meleg fogadtatást. Hogy utóbbiak milyen gyönyörű munkát folytatnak a Balaton vidékén, arra idézem Ernő atyának Keszthelyről irt leveléből e sorokat: „Nálunk járt Waitz püspök s mélyen meg volt hatva attól a vallásosságtól, melyet a mi népünknél tapasztalt. Tirolban is az állapotok összehasonlíthatatlanul rosszabbak".

2. Az ifjúság *lelki vezetésére* olyan tanári, főleg hittanári kart nevelni és nekik olyan munkabeosztást biztosítani, hogy ez elsőrendü feladatot százszázalékosan teljesíthessék, ez volna a második pont. A püspök sok álmatlan éjszakát gyötrődött ezzel a gondolattal s hatalmas pénzáldozatok árán igyekezett nevelni, taníttatni azokat, akiket diákjainak és kispapjainak vezetésével akart megbízni. Egyetemes és intézményes rendezése a kérdésnek az épitendő munkák között maradt.

3. A harmadik pont: *a nép lelki emelése.* A püspök állandóan járta az egyházmegyét, maga gyóntatott, prédikált a legkisebb faluban is. Az elhidegülteket megint visszavonzotta a templomba, a lanyhákat ismét a szentségekhez vezette, az ifjúságot magának és az egyháznak megnyerte. De állandóan szakad az áradásban a part, a szórványok, munkásnegyedek, de még a „vallásos falú" ifjúsága is egyre távolodik az Evangéliumtól, idegen erkölcsöket lát és tanul el. Lelkiismeretes, lelkes, buzgó vezetőkre van szükségünk: papra, orvosra, tanítóra, mindenkire, aki a diplomával úgy megy a nép közé, mint jó pásztor a veszélyeztetett nyájhoz, készen életét adni juhaiért.

Minden társadalmi megmozdulás, falúmunka, gazda-

sági segítés csak úgy válik népünk javára, ha szem előtt tartjuk azt a krisztusi elvet, melyre minket Majláth püspök tanított: „Aki alázattal meghódol Krisztus előtt, az felmagasztaltatik, aki pedig dölyfösen megveti, elpusztul... Város, község, család nem lett még szerencsétlen, hogyha Jézus nevéhez hű maradt; és az egyes keresztények gúnyoltatva, üldöztetve is sziklaszilárdan állanak előttünk, mint győztesek a túlnyomó hatalom fölött, mig Jézus nevéhez ragaszkodnak" (1899).

Vir iustus

Szent Pál apostol írja Titushoz intézett levelében, hogy a püspöknek mint Isten sáfárának *igaznak* kell lennie. A görög-római etikában, részben az ószövetségben is, azt nevezték igaz embernek, aki jog és törvény szempontjából tisztán állott az emberek előtt. Nem így az Evangéliumban. Az Úr Jézus tanítása szerint igaz ember az, aki a testvéri szeretet szempontjából tisztán áll Isten előtt.

Ilyen igaz férfi – *vir iustus* volt Majláth püspök. Még ellenfelei is mindenkor kénytelenek voltak beismerni, hogy talpig becsületes volt; nemcsak cselekedeteiben és döntéseiben, hanem még szándékában, akaratában is. Mindig a legjobbat akarta mindenben és mindenkinek.

Átlátszó, tiszta volt minden műve. Természeténél fogva semmit sem rejtett, semmit sem takargatott. Mint nyitott könyv állott előttünk egész élete. Kisebb körben mondott. beszédeinek is az adott varázst, hogy mindent elmondott. Tette ezt elsősorban a szeretet ama indítékából: „iam non dicam vos servos" (Ján. 15, 15). Tette ugyanakkor apostoli gonddal, hogy a lelkek ügyét szolgálja ezzel is.

Szenvedélye volt *a lélek*. Szeretett volna minden lelket tisztán, boldogan és a kegyelem állapotában látni. Tapasztalt lélekismeretével meglátta az emberek szemében a bűnt.

– A kegyelmi élet, az látszik a szemen, – mondotta, hozzáfűzvén: – És látszik a gyermek nézésén, makrancos tekintetén, ha benne lakozik a gonosz. Azt ki kell űzni onnan. A lelkeket kiszabadítani a rabságból. Szabadság! Szabadság!

Minden tehetségét és képességét e cél szolgálatába állította. Szép hangja volt a püspöknek. Egyszerű és természetes módon ápolta, hogy minél tökéletesebb eszköze legyen, mikor a szívekhez akar szólani, vagy Isten igéjét hirdetni. A dohányzásról is ezért mondott le, meg a jó példa kedvéért. Pedig ifjúkorában szenvedélyesen dohányzott. Később csak évenkint egyszer, vakáció idején szívott el egy szivart emlékezésül.

Fegyelmezett volt talpig. Másokat is azért akart önmegtagadásra bírni, mert tudta, hogy akaratnevelés és ezáltal az egész lelki-élet szempontjából mily életbevágóan fontos dolog. Aztán a nép erkölcsi és gazdasági helyzete is szeme előtt állott. Olyan vezetőket akart nevelni a népnek, akik önmegtagadók és józanak. Székely népünk egyik legrettenetesebb pusztítója az alkohol. Sajnos, a vezetők járnak elől rossz példával. Milyen más volna a helyzet, ha az egyszerű ember látná, hogy a papja, tanítója, egyházgondnoka, szóval minden vezetője mértékletes az italban. De mindenütt. Csak egyetemes és radikális eszközök segítenek.

A püspök mindig a lelki és erkölcsi segítést tartotta első feladatnak. De fáradhatatlanul osztotta vagyonát,

munkáját, közbenjárását anyagi ügyekben is. Mennyit kilincselt, levelezett, kérvényezett ezer és ezer rászoruló ember érdekében. Egy ismert pénzügyi férfiú (talán egy a sok közül) büszkén őrzi azt a nagy köteg levelet, melynek piros Pax-jelzésű lapjain a püspök közbenjárt másokért és mindig teljesítették kérését. Isten nevében kért és Isten nevében adatott.

Élet és áldozat

Voltak, akik még Majláth püspökben is csalódtak.

Emberi elégedetlenség és képmutatás mindig többet akar a lehetségesnél: „Generatio mala et adultera signum quaerit" (Mt. 16, 4). De a szeretet is ilyen hiú: azt, akit nagyon szeretünk, *nagyobbnak* kívánjuk látni, mint amilyen. És mindig többet szeretnénk látni. — Majláth püspök pedig már első találkozáskor, rögtön egészen adta magát. Később sem adhatott többet és mást. Semmit sem tartogatott.

Külső élete is ilyen volt. Rakétaként jelent meg s gyönyörű íveléssel kezdette pályafutását. Fiatalon lett püspök, Róma bizalma és egy egész ország híveinek lelkesedése vette körül. Az 1900-ban lefolyt nagyszabású budapesti kath. nagygyűlésről írja a krónikás: „Világi részről Zichy Nándor, egyházi részről Majláth püspökünk a katolikus közvélemény legünnepeltebb hősei". — A gyönyörű kezdet után még csodálatosabb továbbemelkedést vártak az emberek. A külső tevékenységben, de a lelkiekben is.

A lelkiélet egyik fontos törvénye, hogy aki nem halad, az hanyatlik: *In via Dei non progredi regredi est.* A szentek életében is az buzdít ha látjuk a szerves fejlődést, az állandó előhaladást a jóban, a tökéletességben. Kü-

lönbséget kell tennünk ugyanis kegyelmi szentség (sanctitas) és a tökéletesség (perfectio) között. Előbbi jelenti a kegyelem növekvését a lélekben, utóbbi pedig a kegyelem állapotában élő ember cselekvésmódját, melynek minél tökéletesebben kell összecsendülnie az evangéliumi tanítással és minél hűebben kell kifelé vetítenie a benső kegyelmi gazdagságot. Az elsőt tekintve: a megszentelő kegyelem növekvését a lélekben szem nem látja, ember meg nem figyelheti, csak az Isten tudja. Utóbbit tekintve: a cselekvésmód tökéletessége és összhangja a szeretet törvényével, ez valamikép megfogható, mert hiszen szükségszerűen kifelé is megnyilatkozik. „Probatio dilectionis exhibitio est operis". Majláth püspök is ezt az elvet vallotta s szépen fejezi ki az Egyház tanítását (lásd Denz 1230) a következő szavakkal: „Nemo dicat, sibi sufficere suam conscientiam, se parum curare, quid homines oblaterent". (Körlevél 1900 IX).

P. Chardon Louis hatalmas művében felállítja a tételt. „La mesure et la différence des croix dans les âmes saintes est établie sur la mesure de la grâce". Vagyis: minél szentebb a lélek, annál több szenvedéssel tünteti ki Jézus, annál nagyobb részesedést ad neki saját keresztjéből. E tétel általános érvénye felől vitatkoznak a hittudósok. Annyi azonban bizonyos, hogy sok szentnek az életében szinte szemmel látható: miként nőnek, emelkednek a szenvedésben.

Ha Majláth püspök életében a felfelé ívelő vonalt keressük, úgy nála sem találunk mást, mint a szenvedések és megpróbáltatások fokozását. Amilyen ünnepelt és ezrektől körülrajongott volt ifjú korában, ép oly elhagyatott volt utolsó éveiben. Püspöki működésének első évei-

ben is érték támadások. Az egyházellenes sajtó minden lépésében talált „sötét középkorra emlékeztető" vallásos fanatizmust. Ugynevezett vezető emberek, akik természetfölötti szempontjait nem tudták felfogni, ugyancsak támadták. Egyízben még az egyetemi ifjúságot is felbujtották, hogy tüntessen a püspök ellen. Mindennél azonban jobban fájt a püspöknek, ha saját munkatársai közt akadt olyan, aki Judás szerepre vállalkozott.

Amilyen önérzetes tudott lenni a püspök, természetes büszkeségét mindig legyőzte a nagyobb szeretet és a lelkipásztori áldozatkészség. Ezért nem tudott haragudni, büntetni. Képes volt mélyen megalázni magát, csakhogy a lelket mentse. Legmegindítóbb cselekedetei közé tartozik, mikor legméltatlanabb, gőgös alattasa előtt földreborult s úgy kért bocsánatot. Pedig meg sem sértette igazán. Leghálátlanabb emberének pedig a következőket írta, mikor az a legcsúfabbul megbántotta:

— Hálásan vettem, amit cselekedtél. Megpróbáltatások idején a lélek mindig közelebb van Istenhez. Igy neked köszönhetem, hogy e napokban bensőségesebben tudtam imádkozni és a meghatottság könnyeit éreztem, ami öregeknél elég ritka.

Valóban, ha a püspök életét e természetfölötti szempontból tekintjük, akkor az a benyomásunk, hogy mindig magasabbra lépett a krisztusi keresztúton. Mindig nagyobb, súlyosabb lett vállán a kereszt, mindig több megpróbáltatással tüntette ki a Mindenható. „Quem enim diligit Dominus, castigat" (Zsid. 12, 6).

Sorra mindenről le kellett mondania a püspöknek, s aki püspöksége első idejében százezrek hódolatát fogadta s százezreknek volt lelkipásztora, lassan vissza

kellett vonulnia minden tevékenységről és látszólag tétlenségben tölteni utolsó napjait. De lelki világában akkor is csodálatos munka folyt. Még legnagyobb betegsége idején is a lelkekért imádkozott s értük szenvedett. Ha külsőleg nem is vettük mindig észre, de lelkének gazdag élete tovább fejlődött. Még a kórházban is mély lelki életet élt, amint erről lelki vezetői tanuskodnak. Maga a kezelő orvos is többizben kijelentette, hogy benső élete sokkal gazdagabb, mintsem gondolnók, mert kifejezni gyönge már a test. Ápolója pedig e mondattal fejezte ki legszebben a hosszú szenvedés türelemben elviselt éveit: „Betegségében is szent volt."

Életével illusztrálta azt, amit kedvenc imájában oly sokszor ismételt: „...édes Jézus, imádlak lelkem mélyéből, szeretlek teljes szívemből, neked élek, neked halok, tied vagyok élve és halva. Amen".

Ecce sacerdos magnus

Majláth püspök elsősorban *pap* volt. Testestül-lelkestül lelkipásztor. Cselekedetében, megfontolásában ez a szempont ez a lelkület vezette. Ezért a magasabb szempontért tudott kisebb dolgokban szeretetlen és figyelmetlen is lenni. Persze mindez csak a felületes szemlélő szemében jelent szeretetlenséget, vagy figyelmetlenséget. Tulajdonkép kötelességtudást jelentenek.

Miben állottak ezek a látszólagos „szeretetlenségek"? Például abban, hogy a nagyságos urat megvárakoztatta, amig az egyszerű falusi ember lelkével bajlódott. Vagy udvariassági látogatásokat elhanyagolt fontos pasztorációs munka érdekében, stb. stb.

Mindez maradandó tanítás volt munkatársai számára. Tőle tanulták meg a krisztusi tanítást: „Senki, aki kezét az ekére téven hátra tekint, nem alkalmas az Isten országára" (Lk. 9, 62). Nem szerette a kvaterkázó cimborák, vagy rokonok közt ülő papokat. Isten Országában ma oly sok a munka, hogy az apostoli lélek nem szakíthat ilyesmire időt magának. A papi munka kötelessége lekötik minden idejét.

— Nem szeretem az *üres* látogatásokat, — szokta mondani.

De nemcsak az apostoli buzgóság sarkalta folytonos munkára, hanem az okos előrelátás is. Papjait nem egyszer figyelmeztette, hogy komoly papi munkával kössék le minden idejüket, akkor a kisértéseknek is kevésbé lesznek kitéve. Aki dolgozik, Istenért dolgozik, az, úgymond „nem ér rá vétkezni". A renyheség viszont „az ördög párnája".

Majláth püspök napsugarasnak nézte a világot s mindenütt mindenben igyekezett meglátni a jót. Ez az egészséges optimizmus azonban nem tette egyoldaluvá. Nagyon is jól ismerte a világ kisértéseit s nagyon is reálisan nézett a nehézségek szemébe.

— A világban élünk, — mondotta egyszer. — Ki vagyunk téve kisértéseinek. Csak azt ne higyjük, hogy megingathatatlanul állunk. Akkor elbukunk. Igy kell mondanunk: ha a kegyelem nem óvna, nem tudnék megállani. Akkor a kegyelem biztosan megóv!

Ismerte azt az áthidalhatatlan ellentétet, mely a *pap és a világ* között fennáll. A világ gyűlöli a papot, mert érzi, hogy a pap felette áll. Szeretné lerántani magához kicsinyes nyárspolgári milieube, famíliáris hétköznapiságba.

mulandó örömeibe, hogy így megkösse kezét s meghiusítsa világmegújító megváltói tevékenységét. Lelkünkre kötötte ezt már a Mester (János ev. 15. 19) s ugyancsak erre figyelmeztet az Apostol: *nolite confirmari huic saeculo* (Rom. 12, 2).

A világ nyugtalan, míg be nem fogadja a krisztusi világosságot. A pap sugározza reá ezt a világosságot.

– Én is oly nyugtalan voltam jogász koromban, – mondotta a püspök. Szerettem tanulmányaimat, de éreztem: ezért nem érdemes.

Ad maiora, magasabbra törekedett s megtalálta a papi életben.

– Oly szép, a legszebb élet a papi élet. Szívesen kezdeném előlről! – hangoztatta utolsó éveiben is. – Bármikor szívesen kezdeném. Sohasem bántam meg. Boldog, aki már korán kezdi és kitart az úton.

Mi tudjuk, hogy milyen lelkesen, szívből tudott beszélni mindig az „önfeláldozó szép papi életről."

Mikor már nagyon beteg volt és sorra el kellett hagynia munkakörét, gyóntatást, beszédet, szentmisét, mindent, akkor legalább szenvedésével akart szolgálni a lelkeknek. Egyik levelében írja: „Nem vagyok méltó, hogy szenvedésemmel részesüljek Krisztus keresztjében" (1932. febr. 2.)

A kereszt alatt

Amilyen napsugaras volt Majláth püspök gyermekkora, ifjúkora s püspökségének első szakasza, ép oly sötét és viharos volt a háboru-utáni évek hosszú keresztútja. Ez a kereszt volt a legnagyobb ajándék, melyet az Ur kegyelme adhatott neki. A lelkiélet törvénye minden igaz ember

életébe beleállítja a szenvedést. A szentek mind tűzpróbán mentek keresztül s legtöbbször abban tűntek ki embertársaik közül, hogy többet szenvedtek. Akár az apostolok, vértanúk életét vizsgáljuk, akár aranyszájú szent János, vagy lisieuxi szent Teréz írásait olvassuk: mindig a szenvedésben magasztosult fel a szeretetük s a kereszten koronázta meg életüket az Ur.

Assisi szent Ferenc élete a legendákban csupa báj és napsütés. De a hiteles életforrások sok szenvedésről, megpróbáltatásról számolnak be. Évek hosszú során súlyos szembajban szenvedett szent Ferenc s lelki reformtörekvései több ellenállásba, gúnyba, félreértésbe ütköztek, mint gondolnók. Szent Ferencnek — a természet nagy szerelmesének sok üldözője és gyülölője volt. A napsugár a jellegzetes ferences lelkület benne ép azt jelentette, hogy nem roppant össze a megpróbáltatások súlya alatt, hanem derűvel, kedéllyel győzte, felül tudott emelkedni s felkacagott a lelke, mikor Isten teremtésének szépségét látta a mindenségben.

Majláth püspök is ezzel a ferences lelkülettel szerette a természetet. Milyen más ez az egyszerű szeretet, ha összehasonlítjuk az üres romantikus lelkesedéssel!

Egy alkalommal keskeny utcán mentünk át vele. A sikátort elállotta egy lófogat. Egyik kisérője a kocsis után kiáltott, hogy vezesse félre a kocsit. A püspök azonban odalépett a lovakhoz, megveregette nyakukat s maga vezette egy kicsit oldalt a kocsit, ép hogy elmehettünk mellette.

Reggelinél pók szaladt át a tányérján, késről az almára. Fölemelte a piros gyümölcsöt a kicsiny pókkal s elmagyarázta nekünk, milyen csodálatos alkotása Isten-

nek ez a kicsiny állat, mily tökéletes szépséggel teremtette meg minden kicsiny porcikáját.

Ha rossz idő miatt panaszkodtunk, közbevágott:

– Nekem mindig jó idő van, akár esik, akár nap süt.

Egy esős napon valaki sajnálkozott előtte, hogy a zápor megzavarta a népünnepet.

– De nem zavarhatja meg a szív ünnepét, – felelte. – Hisz a vizek is a Mindenhatót dicsérik. *Benedicite omnia opera Domini Domino; benedicite aquae.* Engem sohasem zavar munkámban az idő. Ebéd alatt esik, mig leveleket irok esik, de mikor bérmálni kell, mindig kiderül! És ami a fő, esőben is lehet gyónfatni.

Nem, a megpróbáltatás és szenvedés nem tudta összetörni a püspök szívét és szeretetét. Pedig lett volna elég oka panaszra. Hányszor mondotta szinte bocsánatkérőn: Nem tudok panaszkodni. A természetfölötti élet remekét alkotta szivéből az Ur kegyelme. Soha rendetlen érzések nem kötötték azt semmiféle teremtményhez. Csak az Istenország, a lelkek üdve! S még akkor is, mikor pokoli hatalmak az Istenország gyökerébe hasítták a fejszét s egyházmegyéjében itt-is ott-is inogni kezdettek az egetvivő oszlopok, az aggodalom, a gond, az álmatlan éjszakák, a jövő féltése szomorúság-fátyolt készültek szőni szivére, – de a püspök szétszakította azt.

– Aki hisz a mennyországban, az nem lehet szomorú!

Egyik külföldi lelki fia a német költő sorait idézte Majláth püspökre: „Unterblich schlingt sich Lachen um sein Antlitz". A mély lelki öröm sohasem veszett ki életéből, benső arca a fájdalom napjaiban is mosolyogni tudott. Ezért ajánlotta másoknak is.

– Mindig van okunk örömre, mindig hálásaknak kell

lennünk, mindig *alleluját* énekeljünk! (Mintha szent Ágoston sorait olvasta volna. „Alleluia certis quidem diebus cantamus, sed omni die cogitamus. Si enim hoc verbo significatur laus Dei, etsi non in ore carnis, certe in ore cordis — semper laus eius in ore meo" *In 106 Ps.)*

Könyörögj érettünk!

A legszebb szavakat a szenvedő püspökről a Germanikum lelkiigazgatója mondotta, akinek vezetése alatt utolsó lelkigyakorlatait végezte 1933-ban. *„Er lebt schon ganz im Himmel; braucht die Erde nur sein Kreuz tragen zu können".* Egészen az égben él s csak azért van szüksége még a földre, hogy hordozhassa keresztjét.

Sokáig tartott a keresztút, de végetért. A halálhír sokezer lélek háláját s szeretetét lobbantotta fel újra. Gyönyörü volt a temetés; nem is gyászmenet volt, hanem inkább diadalmenet. Itt-is ott-is rebesgetnek a „szent"-ről. De mégha maradt volna is leszenvedni valója, a tisztitótüzben is könyörögheť érettünk. Bizalommal, hittel fordulunk hozzája, mert tudjuk, amily bőkezü szeretettel osztotta szét mindenét a földön, ép oly bőségesen fogja az égi kincseket is eljuttatni hozzánk. Erős pártfogónk lesz az Urnál.

Majláth püspök életszentségéről már életében sokat beszéltek. Bizonyos, hogy elfogulatlan vizsgálódással meg kell állapítanunk: az igazi életszentség és lelki tisztaság vonásai felderülnek arcán, sem életében, sem jellemében fekete foltot nem találunk. Bátran mondhatjuk tehát: *Majláth püspök jellemes, szent életü, nagy püspök volt.* Hogy aztán a szentség erényeit hősies fokban

gyakorolta-e, azt egyedül a legfőbb egyházi tekintély lesz hivatalos megállapítani.

Majláth püspök lelki arca ugymond élethűen domborítja ki az igazi keresztény életszentség és krisztusi jellem képét. Mindkettőben nagy volt. Természetes azonban, hogy e kijelentésünknek (VIII. Urbán határozatának szellemében) csupán emberi hitelt tulajdonítunk, tudván azt is, hogy egy beindítandó szentféavatási tárgyaláson nem kis nehézséget fog okozni a prudentia hősies foku gyakorlásának igazolása.

Nem mindenki, akit *nagynak* neveznek az emberek, érdemli meg e nevet. Majláth püspök *nagy* volt, mert szent volt. Életszentsége pedig világosan áll előttünk: mindenben tudatosan és szándékosan Istent kereste. Mindig az igaz úton járt, mindig a legjobbat akarta. Nem emberi érdekből és politikából cselekedett, hanem a lélek szolgálatában s az igaz hitért dolgozott. Jóság sugárzott arcán, a bűnt kerülte, irtotta, s a kegyelem erejében tudott diadalmaskodni a világ kisértései felett. Nagy szíve volt és nagyon szeretett. Atyánk volt, talán nem elég szigorú, de jóságos és igaz. *Vir iustus et magnus.*

Mindig *atyánknak* fogjuk tudni s mint *nagy* püspököt fogjuk emlegetni.